

Meggondolni való gondolatok formálása

Interjú Miklós Tamással, az Atlantisz Kiadó igazgatójával

„Nem hiszem, hogy volna egységes magyar könyvkiadás. Nyomtatványokat sokféle célból gyártanak. Kevés igazi könyvkiadó dolgozik ma Magyarországon, olyan műhely, ahol meggondolni való gondolatok formálódnak professzionálisan elkészített, hazavihető, olvasható, szép tárgyá.”

Kíváncsiak voltunk, így megkérdeztünk néhány könyvkiadót, milyen évet zártak 2005-tel, mire számítanak, mi pedig mit olvashatunk az idén. Az Atlantisz Kiadó igazgatójaként hogyan értékeli az elmúlt évet? Milyen volt 2005. a kiadónak?

Ahogy az elmúlt tizenöt év, 2005 is szép, értelmes munkákat jelentett. Sokan gratuláltak, amikor megkaptuk a német filozófia és irodalom legjobb külföldi képviselőjének járó díjat, és sokan örültek velünk, amikor a törvény védelmével sikerült elhárítanunk egy abszurd kísérletet, József Attila *Szabad-ötletek jegyzéke* című művének betiltását, bezúztatását. És jó volt ebben az évben is gyakran hallani, hogy ma már nemcsak a magyar felsőoktatás, de a művelt olvasó otthoni könyvtára is nehezen képzelhető el Atlantisz-könyvek nélkül, jó látni is ezeket a könyvtárakat barátainknál. Úgy látszik, a klasszikus és kortárs filozófia, kultúratörténet, vagy Proust, Benjamin, Buber, illetve az *Ezeregyéjszaka* kötetei sokunknak segítenek belakni ezeket az éveket. Van néhány ezer rettenthetetlen olvasó Magyarországon, aki pontosan meg tudja különböztetni a könyvet az egyik oldalon összeenyvezett színes papírkötegtől, a könyvkiadót a könyvnek látszó tárgyak gyártójától. Ők tudják, hogy igazi könyvek nélkül szomorú és ostoba volna az élet, szenvedéllyel vadásznak tehát a leírt izgalmas gondolatra. Ők, e könyvek olvasói tartják meg a nyelvet, s teszik lehetővé, hogy még szólhassunk egymáshoz, hogy még legyenek pontos szavaink, ha van mit mondanunk. Értik, amit Wittgenstein írt: a szavak tettek. Ha valaki egy szeretett embernek Atlantisz-kötetet ajándékozik, az mondja: beszéljéss velem! Az ő könyvkiadójuk az Atlantisz.

Melyek azok a kötetek, amelyekre Ön, Miklós Tamás, és melyek azok a kötetek, amelyekre a kiadó igazgatójaként a legbüszkébb?

Kiadónk megengedi magának ezt az egyetlen luxust: csak a legjavával pepecselünk. Remek dolgom van: az Atlantisz Kiadó által kiadott könyvek egyben az én kedvenc könyveim is. Könyveinket két szempont szerint választjuk ki. Értelmes szavaknak kell lenniük abban a mondatban – vagy másképp fogalmazva, abban az e kötetekből összeálló könyvben –, amelyet az Atlantisz mint kiadó ír. És ugyanakkor bármelyiknek jó zárókötetnek kell lennie, vagyis az olvasónak éreznie kell, hogy minden egyes kötetnél tisztában vagyunk a választás tétjével. Talán ez magyarázza azt a szokatlan dolgot, aminél erősebb olvasói kézfogás nincsen, hogy kezdettől vannak, akik minden könyvünket megveszik. És talán még valamit, amiről az antikváriumok mesélhetnének: az emberek nemigen adnak el Atlantisz-kötetet. Van egy ilyen fura banda Magyarországon.

Konkrét címek:

2005-ben nagyon megerősödött az Atlantisz új, kommentált *Platón-Összkiadása*. Megjelent a *Phaidrosz*, Szókratész védőbeszéde, a *Kritón*, az *Eutüphrón*, a Magyarországon még soha ki nem adott *Apokrifek*. Ezek az új fordítások a korábbi években elkészült Platón-köteteinkkel együtt már megkerülhetetlen alapkönyvtárat jelentenek. Ez a magyar klasszika-filológia legnagyobb vállalkozása – örülünk, hogy életre hívhattuk és továbbvihetjük. Azt hiszem, különösen kiváló fordításban jelent meg az eddigi legteljesebb magyar Schiller-tanulmánykötet, *Művészet- és történelemfilozófiai írások* címmel, mely Papp Zoltán és Mesterházi Miklós munkája. Nagyon kemény, az olvasót magukkal rántó szövegek Talán egyik legszebb kötetünk, Walter Benjamin új sorozatot elindító Berlin-könyve, melyben az *Egyirányú utca* és a *Berlini gyermekkor* kapott helyet a megfelelő korabeli Berlin- és Benjamin-fotókkal. Ez a *Világváros* sorozatunk életre kelése, afféle *Szellemvárosok* sorozatként: a következő kötet Kafka Prágája lesz.

Melyik könyv volt a legnagyobb siker?

A fentiek mellett a leginkább keresett könyvek továbbra is az *Ezeregyéjszaka* első teljes magyar kiadásának hét köteté, Prilesky Csilla hajmeresztően szép fordításában, *A tiszta ész kritikája* Kanttól (és persze gondolatainak rövid összefoglalója, a *Prolegomena* is), Foucault nagy műve, *A bolondság története* (s korábban kiadott könyvei: *A szexualitás története*, *A tudás archeológiája*), de Nietzsche *Korszerűtlen elmékedései*, vagy Feyerabend provokatív, gondolodásunkat tartósan fölkaivaró főműve, *A módszer ellen* szintén az olvasók kedvencei közé tartoznak. Casanova több kiadást megért *Naplója* vagy Wittgenstein művei (a *Filozófiai vizsgálódások*, a *Logikai-filozófiai értekezés*, a Kertész Imre fordította *Észrevételek*) az elmúlt évben is nagyon olvasott szövegek voltak.

Sikerült mindent tervet megvalósítani az elmúlt évben?

Van három nagy mű, amely az év végére készült el, így már a 2006-os év első felének húzószövegei lesznek: Platón *Szofista* című klasszikus dialógusa, Bene László új fordításában, nagyon alapos kommentárokkal és jegyzetekkel; Proust nagyregénye, *Az eltűnt idő nyomában* köteteinek folytatása az *Albertine nincs többé* (*A szökevény*) Jancsó Júlia általi remek magyar fordításban (lassan elkészül a „teljes Proust”); és végre megjelenik a modern német filozófia egyik nálunk máig kiadatlan óriása, Hans Blumenberg első magyar nyelvű kötete, a *Hajótörés nézővel*, Király Edit fordításában.

Hogyan látja Ön most, 2006. elején a magyar könyvkiadást? Változott a helyzet, és ha igen, mennyiben az elmúlt évekhez viszonyítva?

Nem hiszem, hogy volna egységes magyar könyvkiadás. Nyomtatványokat sokféle célból gyártanak. Kevés igazi könyvkiadó dolgozik ma Magyarországon, olyan műhely, ahol meggondolni való gondolatok formálódnak professzionálisan elkészített, hazavihető, olvasható, szép tárgyá. De az igazi kiadók jutalma az igazi olvasó: leállíthatatlan, félrevezethetetlen nemes vad, aki a hó vagy a gízgaz alól is kiszakítja a maga szellemi táplálékát. Ami az ún. tudományos könyvkiadást, ezen belül a humán tudományokkal foglalkozó műhelyeket illeti – mint erről máshol írtam már – nagyon nehéz a helyzet, hiszen az ilyen kis országok olvasói nem tudják eltartani az efféle könyveket. Majd száz éve csak speciális körülmények (autoriter rezsimok presztízsszempontjai, máskor nagy magánszponzorok vagy gyorsan elolvadó állami programok átmeneti megjelenése) tették lehetővé létüket. Ha nincs pénz, új, kiegészítő, bevonható forrás, akkor hamar elfelejthetjük a magyar művelődés e szép, de múltó epizódját, amikor voltak anyanyelvünkön megjelent filozófiai, történelmi stb. könyveink. S ezzel persze elfelejthetjük a jó minőségű magyar nyelvű felsőoktatást vagy a komoly gondolatokról való nyilvános beszéd fogalmi-nyelvi feltételeit is. Próbálunk kitarítani, de értelmetlenül sok energiánk megy el az elemi munkafeltételekért folytatott küzdelemre. S a valódi könyvkiadás finansziális feltételein túl természetesen problémát jelent a régi vágású – olvasót orientáló – könyvesboltok visszaszorulása, a könyvet is áruló szupermarketek javára. Ez nem pusztán magyar tendencia. Komoly probléma a magyar szerzői jog sok visszassága is, s ez jelzi, hogy mennyire hiányzik a minőségi könyvkiadók igazi érdekvédelme, önszerveződése. De ha összefüggő könyvkultúráként fenyegetett állapotban van is a magyar nyelvű könyvvilág, szigetekként, zárványokként, életveg szellemek és extrém kalandokra vágó ifjak titkos tudományaként azt hiszem, egy darabig talán mégis fennmaradnak nyomai. Mi már aligha szokunk le az olvasásról.

Mik a terve a Atlantisz Kiadónak 2006-ban? Mi az, amire már most szívesen felhívna az olvasók figyelmét?

A már említett Proust, Blumenberg, Platón-kötetek mellett természetesen további Platón-szövegek is várhatóak. Így az *Államférfi*, az *Euthüdemosz*, a *Kharmidész* és talán a *Phaidón* is. Belevágunk Gadamer valamennyi nagy Platón-tanulmányának lefordításába is. Új, javított kiadásban várható a *Szofista filozófia* című szöveggyűjtemény, újra kiadjuk Buber *Haszid történeteit* is. Klaus Wagenbach szép könyvével, Kafka szövegeivel indulhatunk majd *Kafka Prágájába*. Hans Belting modern-klasszikus műve *A művészettörténet vége* magyarul is olvasható lesz, az idén jelenik meg, sokak öröme. Szeretnénk folytatni Nietzsche-kiadásunkat a *Bálványok alkonyával* és *A nem-morálisan fölfogott igazságról és hazugságról* szövegével. Megjelenik Cassirer híres könyve, *A felvilágosodás filozófiája*. Ezt a következő években további Cassirer-kötetek követik majd Jan Assmann, Heinrich Heine, Jacques Le Goff, Paul Ricoeur nevezetes munkáinak fordításai szintén előkészületben vannak.

Az Atlantisz szerzői közül kinek üdvözölhetjük új kötetét idén a könyvesboltokban?

Reméljük, hogy sikerül belátható időn belül megjelentetnünk Tengelyi László új kötetét. Sokan tudják, hogy a legjobb magyar gondolkodók egyike – az ELTE filozófia tanszékén tanított, ma Németországban professzor. Ludassy Mária – esszéi ismeretesen régóta fényes pezsgős vacsorák a kis magyar szellemi talponállóban – a Hume egyik legfontosabb művéhez, a *Beszélgetések a természetes vallásról* című könyvhöz készült tanulmány szerzője. Ez a kötet egyébként a 2006-os év csöndesen nagy szellemi eseménye lehet. Harkányi András klasszis-fordítását három új magyar fordító kínálatából választhattuk ki: néha meglepően gazdag a magyar szellemi termés és különös pontokon koncentráldik.

Tervezi-e a kiadó fiatal, új szerzők bemutatását? Ha igen, kik lennének azok? Kikre érdemes fokozottabban odafigyelnünk?

Kiadónk számára a könyveinket választó olvasóknál csak a bennünket választó szerzők, fordítók, szerkesztők jelentenek nagyobb megbecsülést. Megtisztelő és megnyugtató dolog együtt dolgozni a humán tudományok legizgalmasabb kortárs gondolkodóival, tapasztalni, hogy e könyvekben hogyan figyel egymásra, fonódik össze, erősíti egymást több generáció szellemi teljesítménye. Egyébként csak ifjú agyú szerzőkkel dolgozunk, itt van például Fejtő Ferenc, akinek köteteit szintén újra kell nyomnunk.

2006-ban Németországban magyar kulturális évad, s ezzel egy időben Magyarországon is lesz német bemutatkozás „Kulturfrühling” címmel, az idei könyvfesztivál díszvendége pedig Spanyolország lesz. Jelen lesz-e az Atlantisz programjában idén hangsúlyosabb módon a német, illetve a spanyol irodalom, s amennyiben igen, kik lesznek a kiválasztott szerzők és kötetek?

Mint ismeretes, az Atlantisz másfél évtizede többek között a német filozófiai irodalom legjavának magyarországi befogadásán dolgozik. A most elismerést kapott „Német Szellemtudományi Könyvtár” bővül, és továbbra is igyekszik megfelelni provokatív alapkönyvtár szerepének, egyben megnyitni az utat az eredeti szövegek felé. Németországból a „kulturális évad” kapcsán sokan érdeklődtek tevékenységünk iránt. Bizunk benne, hogy mód nyílik érdemi munkára, s szép volna, ha ennek a hazai feltételei is megteremtődnének. Mindenesetre végezzük a dolgunkat. Ha francia partnereink is készek erre, erősíteni szeretnénk francia filozófiai programunkat is. Nagyon nagy szükség volna erre. Természetesen nem az írók nemzeti hovatartozása, hanem gondolataikkal folytatott

beszélgetéseink szervezik az Atlantisz programját. Az egyes országok, nyelvterületek kulturális eseményei azonban finánciális esélyt adhatnak kulcsművek megjelenésére, műhelyek életben tartására. Hogy e programok komoly nyomokat, folytatható struktúrákat hagynak maguk után vagy gyorsan elfelejtett protokolláris hűhóvá foszlanak, ez természetesen mindig a szervezők ambícióján és elszántságán múlik.

Az Atlantisz Kiadó honlaja

Gaál Tekla